

Екологія	Беркут	29	Вип. 1-2	2020	68 - 69
----------	--------	----	----------	------	---------

ГНІЗДУВАННЯ БІЛОЧЕРЕВОГО СЕРПОКРИЛЬЦЯ (*TACHYMARPTIS MELBA*) В м. КОСІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.А. Григорчук, М.В. Дребет, В.Ю. Мартинюк

Національний природний парк «Подільські Товтри»; пл. Польський ринок, 6, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл., 32300, Україна

National Park «Podilski Tovtry»; 6 Polish square, Kamianets-Podilskiy, Khmelnytskyi region, 32300, Ukraine

М.В. Дребет (M.V. Drebet), e-mail: mikedrebet@gmail.com Mikhail Drebet <https://orcid.org/0000-0002-7639-8815>

Breeding of the Alpine Swift (*Tachymarptis melba*) in the town of Kosiv (Ivano-Frankivsk region, West Ukraine). - A.A. Grygorchuk, M.V. Drebet, V.Ju. Martyniuk. - *Berkut*. 29 (1-2). 2020. - Alpine Swift bred on the territory of Ukraine only in the Crimea. In 2020 we found a small colony in the town of Kosiv in the southern part of Ivano-Frankivsk region. Birds nested under the roof of the Town Hall. We estimated the number at least in 3–4 breeding pairs. The nearest breeding sites of the species are located in the northern part of Romania. [Ukrainian].

Key words: The Ukrainian Carpathians, fauna, distribution, breeding colony.

Білочеревого серпокрильця в Україні на гніздуванні знаходили лише у Криму. У 2020 р. виявлена невелика гніздова колонія в м. Косів на півдні Івано-Франківської області. Птахи поселилися під дахом міської ратуші. Гніздилися принаймні 3–4 пари. Найближчі від Косова відомі місця гніздування виду знаходяться на півночі Румунії.

Ключові слова: Українські Карпати, фауна, поширення, гніздова колонія.

Білочеревий серпокрилець (*Tachymarptis melba*) широко розповсюджений у південній частині Євразії – від Піренейського п-ова до Тянь-Шаню, Гімалаїв та Індії, у Північній, Східній і Південній Африці, але ареал його фрагментарний. Частина популяцій є осілими, інші зимують у тропічній Африці та Індії. Гніздяться ці птахи колоніями на скелях у гірській місцевості, антропогенних спорудах, зрідка – в дуплах дерев. Це найбільший із 7 видів серпокрильців, що поширені в Європі (Cramp, Simmons, 1985; Люлеева, 2005). У Червоному списку МСОП вид має статус Least Concern. Чисельність його в цілому і популяції в Європі, зокрема, стабільна¹.

В Україні білочеревий серпокрилець – гніздовий перелітний вид (Фесенко, Бокотей, 2002; Grishchenko, 2004). На гніздуванні до останнього часу він зустрічався лише у Криму (Костин, 1983; Люлеева, 2005). Залітних птахів відмічали в різних областях України (Шарлемань, 1938), у Польщі (Tomiałoje, Stawarczyk, 2003), Білорусі (Журавлев и др., 2015) і навіть на півночі Європи (Cramp, Simmons, 1985; Люлеева, 2005). Були повідомлення про гніздування білочеревого серпокрильця в Карпатах поблизу від кордонів сучасної України, а можливо і в її межах (Zawadzki, 1840; Fischer, 1899), але у ХХ ст. цей вид в Українських Карпатах не знаходили (Страутман, 1954, 1963). На півдні Європи, в Україні, на Кавказі та в Малій Азії поширений номінативний підвид *T. m. melba* (Степанян, 2003; Люлеева, 2005).

За інформацією з бази даних eBird², протягом 2010–2020 рр. на території України було зареєстровано 31 зустріч у 20 різних пунктах, здебільшого в Гірському Криму (рис.). За межами Криму за цей період відома лише одна знахідка – 7.04.2020 р. біля с. Санжійка Овідіопольського району Одеської області білочеревого серпокрильця під час весняної міграції спостерігав К. Пилип'юк³.

¹ <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/alpine-swift-tachymarptis-melba>

² <https://ebird.org/species/alpswil/UA>

³ <https://uabirds.org/v2taggal.php?s=329&l=ru&p=0>

У 2020 р. виявлене гніздування білочеревого серпокрильця в м. Косів на півдні Івано-Франківської області (рис.). Птахи поселилися невеликою колонією під дахом міської ратуші (фото 1, 2; див. також фотографії на eBird⁴).

Висота цієї будівлі близько 25 м, розмір даху приблизно 6 × 6 м. Дах дерев'яний, укритий металевими листами. 17.07 було задокументовано процес регулярного відвідування місця гніздування (з періодичністю 1,5–3 хв. птахи залітали під дах будівлі і через 20–30 сек. вилітали). Така поведінка спостерігалася щоденно. Цілком очевидно, що дорослі серпокрильці годували пташенят у гніздах. З чотирьох сторін будівлі знаходиться електронне табло годинника, який не працює. По обидва боки від табло розміщуються ніші (отвори), які ведуть під дах. Саме в них і залітають птахи. Окрім серпокрильців, тут було 18 гнізд міської ластівки (*Delichon urbica*).

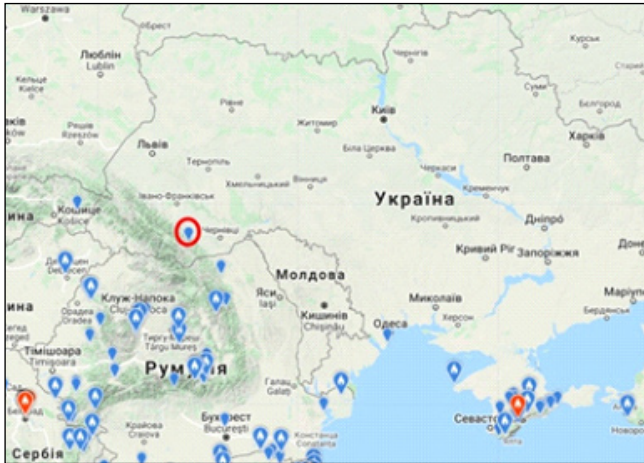
Близько 20 год. 18.07 обліковано 15 особин, виявлені молоді серпокрильці (мали світлі облямівки пір'їн). 19.07 була проведена фотозйомка птахів, у ході якої виявлені дорослі особини, що мали харчовий мішок (характерне розширене воло, в якому знаходяться вилонені комахи). Серпокрильці активно літали над містом.

15–25.07 було проведено 10 ранкових обліків птахів у м. Косів, під час яких інших місць перебування виду не виявлено. Серпокрильці літали дуже високо, візуально – близько 1 км. Від місця гніздування вони спостерігалися в радіусі 1 км. Також відмічалися полювання їх над руслом р. Рибниця.

За нашими оцінками, в Косові гніздилося принаймні 3–4 пари серпокрильців. Після вильоту пташенят загалом тут трималося близько 20 особин.

Найближчі від Косова відомі місця гніздування білочеревого серпокрильця, за даними BirdLife International¹ та eBird², знаходяться в північній частині Румунії. Зокрема, в червні 2018 р. цих птахів спостерігали в комуні Păltinoasa в повіті Сучава (хоча про підтверджене гніздування в

⁴ <https://ebird.org/checklist/S75479800>

Місця знахідок білочеревого серпокрильця в Україні та на сусідніх територіях за даними eBird. Місце гніздування в м. Косів обведено червоною лінією.

Points of records of the Alpine Swift in Ukraine and on adjacent areas according to data from eBird. Breeding site in the town of Kosiv is outlined in red.

цьому місці в базі даних не йдеться)⁵. Це близько 100 км від Косова.

На даний час знахідка на гніздуванні білочеревого серпокрильця в Косові – єдина в Україні за межами Криму. Можлива поява цих птахів і в інших населених пунктах на Прикарпатті. Так, 9.08.2020 р. М. Троць бачив їх у м. Коломия на Івано-Франківщині⁶.

У природі білочеревий серпокрилець гніздиться переважно у щілинах та нішах скель у гірській місцевості (Костин, 1983; Люлеєва, 2005), але, як і чорний серпокрилець (*Apus apus*), він почав освоювати населені пункти, де селиться на будівлях. Так, цей птах гніздиться в м. Бішкек у Киргизії (Давлетбаков, Остащенко, 1998/1999). Протягом останніх двох десятиліть він став звичайним гніздовим видом у м. Кисловодськ (Ставропольський край Росії). А у 2017 р. білочереві серпокрильці з'явилися навіть у Ставрополі, за 130 і 140 км від найближчих місць гніздування, хоча так і не загніздилися (Ильях, 2018).

ЛІТЕРАТУРА

- Давлетбаков А.Т., Остащенко А.Н. (1998/1999): Гнездование белобрюхого стрижа (*Apus melba*) в г. Бишкек и его окрестностях. - *Selevinia*. 238.
- Журавлев Д.В., Самусенко И.Э., Гермацкий Л.А. (2015): Первая регистрация белобрюхого стрижа *Apus melba* в Беларуси. - *Байкал. зоол. журн.* 16: 20.
- Ильях М.П. (2018): Белобрюхий стриж *Apus melba* – новый вид орнитофауны города Ставрополя. - *Рус. орн. журн.* 27 (1553): 96-102.
- Костин Ю.В. (1983): Птицы Крыма. М.: Наука. 1-241.
- Люлеєва Д.С. (2005): Отряд Стрижеобразные. - *Птицы России и сопредельных регионов*. М.: КМК. 133-176.
- Степанян Л.С. (2003): Конспект орнитологической фауны России и сопредельных территорий (в границах СССР как исторической области). М.: Академкнига. 1-808.

⁵ <https://ebird.org/checklist/S64234658>

⁶ <https://www.facebook.com/groups/314374912088175/permalink/1616405491885104/>

Фото 1. Білочереві серпокрильці біля гніздової колонії на міській ратуші в м. Косів. 17.07.2020 р.

Тут і далі фото А.А. Григорчука.

Photo 1. Alpine Swifts near the breeding colony on the Town Hall in Kosiv.

Страутман Ф.И. (1954): Птицы Советских Карпат. К.: АН УССР. 1-332.

Страутман Ф.И. (1963): Птицы западных областей УССР. Львов: Изд-во ЛГУ. 1: 1-200.

Фесенко Г.В., Бокотей А.А. (2002): Птахи фауни України (польовий визначник). К. 1-416.

Шарлемань М.В. (1938): Птахи УРСР. К.: АН УРСР. 1-129.

Cramp S., Simmons K.E.L. (Eds.) (1985): *The Birds of the Western Palearctic*. Vol. 4. Terns to Woodpeckers. Oxford Univ. Press. 1-960.

Fischer E. (1899): *Fauna der Bukowina*. - *Die Bukowina*. Czernowitz. 99-111.

Grishchenko V. (2004): Checklist of the birds of Ukraine. - *Berkut*. 13 (2): 141-154.

Tomiałojć L., Stawarczyk T. (2003): *Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany*. Wrocław: „pro Natura”. 1: 1-439.

Zawadzki A. (1840): *Fauna der galizisch-bukowinischen Wirbelthiere*. Eine systematische Uebersicht der in diesen Provinzen vorkommenden Säugethiere, Vögel, Amphibien und Fische, mit Rücksicht auf ihre Lebensweise und Verbreitung. Stuttgart: E. Schweizerbarts Verlagshandlung. I-VIII, 1-195.

Фото 2. Білочереві серпокрильці біля гніздової колонії. 22.07.2020 р., м. Косів Івано-Франківської обл.

Photo 2. Alpine Swifts near the breeding colony in Kosiv.